

УДК 371.4:364.122.8:378(045)

Сівак Н.А.

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

УМОВИ ВИХОВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті автором розкрито проблему виховання загальнолюдських цінностей у студентської молоді закладів вищої освіти. Проаналізовано поняття «цінність» як наукову категорію, яка вивчається в різних галузях знання, а саме: філософії, педагогіці, психології, соціології, етнопедagogіці. Визначено, що цінності – це результат означення явищ та процесів, якостей і властивостей предметів, що задовольняють потребнісну сферу людей, сприяють самореалізації їх у всіх сферах життєдіяльності. Досліджено аксіологічний підхід у вихованні загальнолюдських цінностей студентської молоді, який полягає у сприйнятті зазначеної дефініції як системи цінностей, теоретично існуючих в площині моралі, етики, духовності, культури людини і суспільства, зміст яких не пов'язаний з конкретним історичним етапом, періодом розвитку суспільства або конкретною етнічною традицією. Визначено умови виховання загальнолюдських цінностей: гуманізація освітнього середовища закладу вищої освіти, використання засобів народної педагогіки у вихованні загальнолюдських цінностей студентської молоді.

Ключові слова: цінності, загальнолюдські цінності, аксіологічний підхід, гуманізація освітнього процесу, засоби народної педагогіки.

Sivak Natalia

Khmelnitsky Humanitarian Pedagogical Academy

THE CONDITIONS OF THE UPBRINGING OF THE HUMAN VALUES OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Summary. The problem of upbringing of general human values among student's youth of higher educational institutions has been revealed by the author in the article. The concept of «value» as a scientific category, which is studied in various fields of knowledge, namely philosophy, pedagogics, psychology, sociology, ethnopedagogics and the like, has been analyzed. The philosophical interpretation of values has been centered around the ethical content of human existence. Researchers point to the dual nature of values, which reflects complex, indecisive contradiction between ideal (spiritual values) and material (material values). The leading place among the general human values of the personality is occupied by good, conscience, responsibility, mercy etc. It has been determined that values are the result of determining the phenomena and processes, qualities and properties of objects that satisfy the needs of the sphere of people, contribute to their self-realization in all spheres of vital activity. The axiological approach in upbringing of general human values of student's youth which consists in perception of the designated definition as system of the values theoretically existing in the plane of morality, ethics, spirituality, culture of the human and society which maintenance is not connected with the concrete historical stage, the period of development of society or concrete ethnic tradition, has been investigated. It has been noted that for the personality the axiological approach directs educational process of establishment of higher education to the search and implementation of optimal transmission to the student the important social values in practice that allows them to acquire with the knowledge about the value of skills, core competencies, vital activity in conditions of dynamic social processes, contribute to the formation of personal values that meet individual requests and needs, life goals, interests, by stimulating the acquisition of experience suspension activities, behavioural forms by schoolchildren, furthermore, by creating optimal conditions for self-development and self-actualization of each pupil. The conditions for the education of general human values: the humanization of the educational environment of establishment of higher education, the using means of peoples' pedagogy in the upbringing the general human values of student's youth have been determined.

Keywords: values, general human values, the axiological approach, humanization of educational process, means of peoples' pedagogy.

Постановка проблеми. В умовах розбудови держави, національної освіти суттєво підвищуються соціально-педагогічні вимоги до рівня розвитку, підготовки, соціалізації студентської молоді. У Концепції національного виховання, концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір, Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року наголошується на реалізації гуманістичної парадигми виховання молоді.

Єдиним шляхом до європейської цивілізованої країни з демократичними принципами, на нашу думку, є виховання загальнолюдських цінностей, основи усієї взаємодії в людському середовищі, соціально-комунікативної, творчої, ак-

тивності особистості, її самосвідомості, реалізація творчого потенціалу кожної особи.

Варто констатувати той факт, що з'явилася серйозна проблема морального спустошення не тільки сучасного покоління, а й наших майбутніх поколінь. Такі зміни соціальної та індивідуальної свідомості спричинені ломкою ідеологічних норм та світосприйняття. У системі цінностей українців створився своєрідний вакуум, який, на нашу думку, потрібно заповнити довічними загальнолюдськими цінностями (через віру, церкву). У контексті зазначеного, варто вказати, що не набрали порядку моральності відносини між природою та людиною. Техногенна діяльність людини, ганебне втручання в природу, виснаження природних ресурсів, забруднення навко-

лишнього середовища роблять можливою прирідну кризу.

Сучасні підходи до освіти вказують на її гуманізацію, на звернення до загальнолюдських цінностей народу, і на цій основі має будуватися індивідуально творча, ціннісна, професійна діяльність студента закладу вищої освіти. Саме перед цим соціальним інститутом освіти стоїть низка завдань: освіта та соціалізація студентської молоді, становлення у майбутньому професійному житті, самореалізація, збереження здоров'я, в тому числі, що є основою перерахованих процесів, виховання загальнолюдських цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синергетичний аналіз філософсько-культурологічної, психолого-педагогічної літератури з обраної проблеми дослідження дозволив нам констатувати, що вчені зробили значний внесок в обґрунтування категоріального апарату теорії цінностей, їх взаємозв'язку, обумовленості їх розвитку та виховання соціальними, культурологічними, особистісними, психологічними та педагогічними факторами.

Проблемі загальнолюдських цінностей особистості присвячено цілий ряд робіт зарубіжних науковців: Т. Морр, І. Кант, С. Пепшер, Дж. Дьюї, М. Шелер та інші.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є загальнометодологічні положення вітчизняної та зарубіжної психології: концептуальні підходи в розумінні громадської і гуманістичної суті людини (Б. Ананьев, А. Бодальов, М. Каган, А. Леонтьев, Б. Ліхачов, В. Мясіщев, С. Рубінштейн, Е. Франкл та ін.); теорії особистості, особистих сенсів, свідомості і діяльності (А. Леонтьев, В. Мясіщев, А. Петровський, С. Рубінштейн та ін.); ідей щодо суті розвитку і саморозвитку особистості (К. Абульханова-Славська, А. Асмолов та ін.). Теоретичною основою дослідження є: теорія цінностей (М. Каган, М. Рокич, В. Сластьонін, В. Тугарінов та ін.); теорія мотивів і потреб особи (Б. Ананьев, А. Бодальов, А. Леонтьев, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, Н. Асташев та ін.); філософські, психологічні і педагогічні теорії стосунків (О. Дробницький, В. Мясіщев та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах прагматичної трансформації суспільства вивчення проблеми вибору соціальних цінностей, виховання загальнолюдських цінностей студентської молоді являє собою не лише філософсько-теоретичний, а й практичний, аксіологічний, освітньо-виховний та соціальний інтерес.

На нашу думку, повноцінна особистість в процесі розвитку людини народжується тоді, коли з'являються власні життєві цілі та цінності, спрямовані на перспективне щасливе майбутнє.

Незважаючи на впровадження в освітній процес сучасної вищої школи ідей демократизації, гуманітаризації та гуманізації, система виховної роботи закладів вищої освіти не задовольняє потреб суспільства у формуванні загальнолюдських цінностей студентів закладів вищої освіти, які відчувають найбільші труднощі саме у розв'язанні завдань виховання загальнолюдських цінностей, оскільки студентська молодь характеризується певними сформованими принципами, переконаннями, амбіціями, поглядами,

щодо здобуття професії, створення сім'ї, висловленнями щодо громадської позиції та ін.

Метою статті є аналіз проблеми та визначення умов виховання загальнолюдських цінностей у студентської молоді закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Цінність як наукова категорія аналізується та вивчається в різних галузях знання, а саме: філософії, педагогії, психології, соціології, етнопедогогії тощо. Філософське тлумачення цінностей зосереджено навколо етичного змісту людського буття. Дослідники вказують на двояку природу цінностей, яка відображає складну, невирішувальну суперечність між ідеальним (духовні цінності) і матеріальним (матеріальні цінності).

Філософську основу формування системи цінностей особистості складає ентицизм – наука про гуманістичну мораль [15]. Тому провідне місце серед загальнолюдських цінностей особистості займають добро, совість, відповідальність, милосердя тощо. «Цінності забезпечують людину життєвими орієнтирами, визначають життєво важливі цілі діяльності і, зрештою, надають людському життю повний сенс» [6, с. 222].

У соціології науковці розглядають поняття «цінність» як дефініцію залежну від галузі знання і сфери діяльності особи (Т. Фомічова); як сполука соціальних відносин (І. Семків); як основа у формуванні соціального банку суспільства (Ф. Фукуяма).

Ціннісна спрямованість вітчизняної системи вищої освіти передбачає свідоме прийняття, усвідомлення, засвоєння студентською молоддю комплексу відповідних знань, формування позитивних ставлень до морально-етичних феноменів і вияв результатів цієї роботи у їхніх моральних якостях та поведінці, а також набуття молоддю ціннісних орієнтирів та ключових життєвих компетентностей [8].

Незаперечним є той факт, що у сучасних умовах реформування галузей та інститутів ми втрачаємо духовний компонент, який проявляється в орієнтації на загальнолюдські цінності як істина, добро, краса та ін., які є загальноновизнаними відповідно до загальної гуманістичної направленості особистості та суб'єкту діяльності.

На нашу думку, відродження загальнолюдських цінностей – є важливим завданням системи освіти незалежної України. Адже, освіта – це основна моральна цеглина суспільства, від якої в повній мірі залежить майбутнє. Таким чином, в основі сучасних освітніх новітніх програм постає вирішення головного завдання: виховання освіченої, високопрофесійної, творчої, високоморальної, толерантної особистості.

Аксіологія – це наука про цінності, вчення про природу духовних, моральних, естетичних та інших цінностей, їхній зв'язок між собою, із соціальними, культурними чинниками та особистістю людини; це наука про цінності в освіті, у яких розкрито принципи, норми, канони, ідеали взаємодії в сфері освіти, які впливають на формування відносин у структурі особистості.

Цінності – це результат означення явищ та процесів, якостей і властивостей предметів, що задовольняють потребнісну сферу людей, сприяють самореалізації їх у всіх сферах життєдіяльності. Найефективнішим в процесі опану-

вання студентами загальнолюдських цінностей має стати освітній процес закладу вищої освіти. Для особистості аксіологічний підхід спрямовує освітній процес закладу вищої освіти на пошук і втілення на практиці оптимальних шляхів передачі студенту важливих соціальних цінностей, що дозволяє озброїти їх знаннями про ціннісні вміння, ключові компетенції, життєдіяльність в умовах динамічних суспільних процесів, сприяти становленню персональних цінностей, які відповідають індивідуальним запитам та потребам, життєвим цілям, інтересам, стимулюючи набуття студентами досвіду суспільнокорисної діяльності, поведінкових форм, окрім того створюючи оптимальні умови для саморозвитку й самоактуалізації кожного представника студентської спільноти. На нашу думку, цінності є основою буття кожної особистості.

У педагогіці одним з перших проблемою цінностей займався Н. Нікандров [9], який зазначав, що Н. Нікандров цінності поділяє на дві групи: загальнолюдські і національні, зазначаючи про їхню взаємозалежність та рівновагу. Загальнолюдські цінності, на думку вченого, – це такі, які визнаються та поділяються більшістю людей, є основою поведінки, зосередженою в системі моральних норм. Загальнолюдською цінністю, на нашу думку, виступає ідеал людини як частина основних цінностей-чеснот: поваги до себе й інших, відповідальності, гідності та ін. [9].

Аксіологічний підхід у вищій освіті, вибудовуючи «людський вимір», забезпечує визначення перспектив власного становлення, потенціалу особи як «меж можливого» [5, с. 7], ідеалу, якого особистість має прагнути в процесі самовиховання, самобудівництва.

Сучасний світ висуває пріоритетну проблему: освіту висококультурної, творчої, інтелектуальної особистості, здатної до забезпечення прогресу нації та сприяння виходу країни до європейського простору. За умови виховання загальнолюдських цінностей цей процес буде проходити значно швидше. У контексті зазначеного відмітимо про роль закладу вищої освіти у вихованні загальнолюдських цінностей в студентській молоді і особливо важливу їхню роль у становленні особистості, у формуванні професійних якостей, створення сім'ї.

Саме тому, актуальним є аксіологічний підхід у вихованні загальнолюдських цінностей студентської молоді, який забезпечить гуманізацію системи вищої освіти, що стане основним чинником у розвитку студентської свідомості, становленні культури мислення, переконань та почуттів особистості студента. Це передбачає накопичення студентами як морально-духовних, так і естетичних цінностей, що визначають мету існування кожної особистості. Такими цінностями є гідність, любов, гармонія з природою, Космосом, заповіді «не убий», «не вкради», «шануй матір свою і батька свого», які, не зважаючи на давність, є постійно актуальними в суспільстві кожної епохи.

Узагальнюючи, зазначимо, що досягнення певного рівня засвоєння системи загальнолюдських цінностей студентською молоддю закладів вищої освіти залежить від впливу соціального середовища, зокрема: якостей особистості, розвитку

гуманістичної культури та соціуму загалом, держави, цивілізації, ціннісних установок викладачів, родичів, близького оточення студента. Однак найбільший вплив має педагогічне керівництво процесом формування системи загальнолюдських цінностей, саме тому у зміст виховання загальнолюдських цінностей студентів закладів вищої освіти необхідно закладати аксіологічні основи.

Зазначимо, що загальнолюдські цінності повністю керують вчинками людей, примушують їх розмірковувати над відповідними діями. З метою усвідомлення студентами закладів вищої освіти обґрунтованої поведінки, викладачу необхідно вести систематичну цілеспрямовану роботу у контексті виховання загальнолюдських цінностей студентів. Дії викладача продиктовані потребами часу та суспільства. Звідси вкажемо на те, що основою світосприйняття, принципів, норм поведінки здобувачів вищої освіти є загальнолюдські цінності.

На нашу думку, досить важливим в умовах закладу вищої освіти є створення умов для виховання загальнолюдських цінностей у студентів. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє визначити серед таких умов: гуманізація освітнього середовища закладу вищої освіти, використання засобів народної педагогіки у вихованні загальнолюдських цінностей студентської молоді.

Розглядаючи поняття «середовище», відмітимо про відображення залежності та взаємозв'язку умов, що забезпечують виховання загальнолюдських цінностей особистості, соціалізацію особистості, її взаємодію та залежність з оточенням.

У сучасній педагогічній науці поряд з синергетичним, гуманістичним, особистісно орієнтованим, функціонально-діяльним підходами відбуваються дослідження середовищно-орієнтованого підходу до освіти. Основним базовим поняттям є «освітнє середовище» як те, що відображає соціальне, предметне та інформаційне оточення, його впливи на виховання загальнолюдських цінностей.

Варто зазначити, що середовищно-орієнтований підхід в освіті дозволяє зробити акценти у діяльності викладача з активного педагогічного впливу на особистість кожного окремого студента в напрямі створення освітнього середовища, у якому відбувається виховання загальнолюдських цінностей. При такій організації включаються механізми внутрішньої активності студента, взаємовпливу з середовищем [11, с. 19].

У контексті нашого дослідження, освітнє середовище – це спеціально організовані умови для цілеспрямованого отримання студентами знань, умінь та навичок, де мета, зміст, форми та методи виховання загальнолюдських цінностей є доступними для кожного студента, з врахуванням здібностей, інтересів, талантів та ін. Основою освітнього середовища, на нашу є виховна діяльність, яка організована з певними цільовими установками, забезпечуючи інтенсивні зв'язки між учасниками цього процесу.

На нашу думку, взаємопов'язуючись з соціальними, природними та комунікативними чинниками створюється система розвиваючого виховного характеру, спрямована на виховання загальнолюдських цінностей особистості. Такий підхід до організації освітнього середовища, за-

безпечити сприятливі умови для виховання загальнолюдських цінностей, гуманних якостей, продуктивного навчання, спрямованого на становлення майбутнього професіонала.

Перед закладом вищої освіти постає задача, яка полягає у наповненні освітнього середовища гуманним змістом, допомогти студентам бути відповідальними, люблячими, не зазіхати на чужу та не дозволяти зневажати власну гідність, активно співпрацювати в колективі та працювати самостійно, розвивати особисті якості, постійно дбати про підвищення свого духовного та професійного потенціалу та інше. Основою освітньої діяльності, яка сприяє виховання загальнолюдських цінностей є взаємоповага, довіра, відповідальність. Освітнє середовище потребує системних змін у структурі, впровадження активних форм діяльності та організації педагогічних умов для добровільної участі студентів у визначенні та реалізації власної індивідуальної траєкторії розвитку на всіх етапах освіти.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зазначити, що гуманізація освітнього середовища закладу освіти, зокрема вищої школи, як педагогічна умова, сприяє успішній реалізації виховання загальнолюдських цінностей студентів закладів вищої освіти. Більше того, гуманістична спрямованість освітнього процесу нерозривно пов'язана зі змінами уявлень про сутність педагогічного впливу й ролі педагога в освітній взаємодії. Адже, виховання загальнолюдських цінностей може здійснюватися тільки через особливі взаємини, які забезпечують створення мікроклімату взаємоповаги, взаємодовіри та взаєморозуміння між усіма суб'єктами освітнього процесу, де студент є активним і рівноправним учасником зазначеного процесу.

Пріоритетним завданням викладача є не лише дотримання самому та створення умов для виховання загальнолюдських цінностей у студентів, але й попередження проявів негативізму у взаємовідносинах між учасниками освітнього процесу (інших працівників закладу освіти, родини та ін.): різких емоційних проявів амбіційності, настороженості, роздратування, дратівливості, грубості у висловлюваннях, залякування. Такі прояви не толерантного ставлення є неприпустимими у стосунках один з одним. Разом з тим, ми підтримуємо думку О. Сухомлинської, яка вказує на те, що «велике значення мають будь-які емоції, адже вони повністю належать до почуттєвої сфери, проходять через психіку людини і саме від цієї сфери залежить сприймання тих чи інших цінностей або відмова від них. Людину не можна примусити бути моральною – потрібно її переконати, пропустити знання через її емоції, почуття, психіку, через свідомість з тим, щоб висловлені моральні цінності стали її власним надбанням» [13].

Досліджуючи вплив освітнього середовища на виховання загальнолюдських цінностей студентської молоді, варто переглянути підходи до побудови заняття як такого. Варто звернутися до основ Гуманної Педагогіки, у суті якої лежать загальнолюдські чесноти: відповідальність, турбота, гідність, совість, доброзичливість, щирість, творчість, взаємність і взаємодопомога, спрямованість, терпіння, що творить, відданість [1].

На нашу думку, у роботі зі студентами метою виховання загальнолюдських цінностей в умовах освітнього процесу варто надавати перевагу активним методам навчання та виховання, здійснювати діалогічну взаємодію між суб'єктами зазначеного процесу, залучати до самостійної, ігрової і творчої роботи. Особливого значення необхідно приділяти формам взаємодії викладача та студентів, родини і студентів та підбору таких методів та форм роботи, які сприяють формуванню й розвитку в студентській молоді логічного мислення, бажання вчитися, поважати один одного, бути толерантним, відповідальним, гідним, чуйним, порядним та ін. При викладанні нового матеріалу слід створювати ситуації успіху, використовувати різнорівневі вправи і тестові завдання, сприяти здоровій конкуренції, взаємодопомозі, взаємовиручці тощо [2].

Викладач має створити під час роботи емоційно-позитивну атмосферу, допомогти кожній дитині відчувати себе щасливою в закладі вищої освіти, не розчаруватися в навчанні, підтримувати та розвивати впевненість в собі тощо. І при цьому виховувати у студентів відповідальність за кожен свій вчинок, кожен крок, вчити радіти досягненням інших.

Гуманізація освітнього середовища закладу вищої освіти однозначно впливає на розвиток самосвідомості студента та виховання загальнолюдських цінностей, виокремлення себе із соціального оточення. Як зазначає Ш. Амонашвілі, потрібно процес виховання вибудовувати в «моральному кліматі пам'яті», тобто все, що оточує студента має бути сповнене ціннісними компонентами.

На нашу думку, велике значення у вихованні загальнолюдських цінностей студентської молоді відіграє спільна діяльність, яка передбачає реальну співпрацю з суб'єктами освітнього процесу закладу вищої освіти. Особлива роль у вихованні загальнолюдських цінностей студентів належить позааудиторній роботі, яка є значною частиною в освітньому середовищі.

Спільна діяльність під час позааудиторної роботи створює спільні емоційні переживання, а зміна позиції в спілкуванні впливає на виховання загальнолюдських цінностей студентів; від безпосередніх виявів емоційної чутливості (співпереживання, радості за іншого) студент переходить до опосередкованих гуманних норм і активного співчуття [12].

Використання проблемних ситуацій, цікавих завдань, підготовки театралізованих вистав, спектаклів, мініатюр, зустріч з відомим людьми, перегляд та аналіз фільмів та багато інших форм та методів створять гуманне освітнє середовище в закладі вищої освіти, яке, як зазначалося вище, буде сприяти формуванню загальнолюдських цінностей студентської молоді. Досить ефективними для вирішення проблеми нашого дослідження є інтегровані заняття, групові та масові форми роботи, проектна технологія тощо. З метою вправлення студентів у побудові взаємостосунків рекомендуємо в практику роботи вкладати педагогічні провокації, які примушують відстоювати свою позицію, заставляють думати, аналізувати. Адже діяльність людини (гра, навчання, праця) спрямована на вихован-

ня загальнолюдських цінностей може виявитись процесом нейтральним, якщо між учасниками не організовано стосунки, котрі вимагають взаємодопомоги, співробітництва, колективізму, співтворчості, комунікації, якщо немає постійного підкріплення ходу діяльності своєрідним стимулюванням взаємостосунків, що спонукають до моральних вчинків і виправданих стосунків [3].

Отже, спільна діяльність породжує між учасниками саме такі взаємостосунки, які зможе організувати педагог. Тому, щоб сформувати взаємини на засадах конструктивного співробітництва і терпимого взаєморозуміння, необхідно організувати заняття-ігри, основна стратегія яких формувати у вихованців почуття спільності, бажання бачити в однолітку друга і партнера. У той же час створювати ситуації, коли студенту потрібно відстоювати власні переконання. У ході цих занять педагог не повинен використовувати інструкцій, нотацій, зауважень; не ділити вихованців на хороших і поганих. Завдання дорослого – підтримати кожного, показати що всі учасники не конкуренти, а рівноправні партнери, від яких залежить кінцевий результат.

Важливість всієї роботи з виховання загальнолюдських цінностей зумовлена тим, що необхідно трансформувати зовнішню регуляцію поведінки студента на внутрішню. Одночасно зазначимо, що описані методи та прийоми будуть створювати та наповнювати освітнє середовище гуманним змістом за умови взаємозв'язку та доповнення один одного. Це сприяє більш повній і ґрунтовній реалізації ефективного виховання загальнолюдських цінностей студентської молоді.

На нашу думку, досить ефективною умовою, в контексті нашого дослідження, є використання у процесі виховання загальнолюдських цінностей засобів народної педагогіки. Саме в надбаннях минулих поколінь потрібно шукати насагу для розбудови нової держави, з новим майбутнім, для виховання відповідального, доброго, чесного, гуманного, свідомого, проїнятого національною ідеєю громадянина, сім'янина та особистістю, яка чітко бачить свій шлях, розуміє в чому сенс життя. Саме в українській народній педагогіці втілюється народний педагогічний досвід і народна мудрість, народні погляди на мету і завдання, зміст і методи виховання і навчання.

Важливо зазначити, що виховні засади української народної педагогіки базуються на непохитних національних ідеалах життя: які б соціальні і національні катаклізми не перетрушували суспільне життя, зміст, педагогічна сила народних ідеалів залишалися стійкими й непорушними. Зазначимо, змінюються форми виховання цих ідеалів у практиці вищої школи, однак залишається незмінним ідеал свободи та нескореної волі, вільної праці кожного громадянина, ідеал рідного краю й рідної землі, ідеал доброти та людяності, гуманного ставлення до всього, що нас оточує на землі – ці загальнолюдські цінності є такими сильними та стійкими, що завдяки їм наші предки змогли вижити в різні часи та політичні події, під час зміни державних устроїв, за складних та неоднозначних життєвих обставин [10].

Варто зазначити, що у нашого народу склалася гуманна система виховання, яка відображає досвід народної педагогіки у процесі виховання

загальнолюдських цінностей молодших школярів. Наші предки у процесі трудового життя виробили вимоги до освіти підростаючих поколінь, саме народом створено унікальну систему освіти, яку сьогодні ми називаємо народна педагогіка або етнопедагогіка.

Народна педагогіка – це комплекс здобутих предками знань і вмій у справі навчання та виховання. Зазначимо, що мета, завдання і засоби народної педагогіки розкриті у фольклорі: казках, легендах, прислів'ях, приказках, піснях, а також в іграх і танцях, декоративно-прикладному мистецтві, музиці, обрядах і традиціях трудового і сімейного виховання [14].

Досить недавно в педагогіці з'явився термін етнопедагогіка, який у науковий обіг ввів Г. Волков. Отож, етнопедагогіка охоплює народні засоби та методи впливу виховання порівнюючи невеликої групи населення. Якщо народна педагогіка включає в себе емпіричні педагогічні знання народу, то етнічна педагогіка включає в себе конкретні емпіричні педагогічні знання певної етнічної групи народності, краю [4].

Загальнолюдські цінності, які є основою народної педагогіки, які виховували у дітей, а пізніше у сім'ї були такі: повага до людей, повага до старших, працьовитість, чуйність, совість, хоробрість, стійкість, витривалість, чуйне ставлення до слабих і хворих, слухняність та ін. Молодь з ранніх дитячих років залучалась до праці дорослих, здобуваючи при цьому певні трудові навички, отримуючи елементарний досвід, необхідний до подальшого життя в суспільстві.

На нашу думку, народна педагогіка торкається глибинних основ психіки, керуючи внутрішніми конфліктами особистості. Варто зазначити, що в народному світосприйнятті людська уява позбавлена почуття самотності. Кожна окрема людина існує цілісно з природою, суспільством, Всесвітом. У контексті нашої роботи, така ідея є основоположною. Адже виховання загальнолюдських цінностей молодших школярів є неможливим поза суспільством, поза природою, можлива лише за умови бачення учнем себе, як частини Всесвіту.

Отже, у процесі виховання загальнолюдських цінностей студентів має велике значення народна педагогіка. Вивчивши та проаналізувавши народнопедагогічний досвід виховання загальнолюдських цінностей, низку літературних джерел з етнографії, українознавства, етнопедагогіки, педагогіки народознавства з зазначеної проблеми, ми визначили такі засоби народної педагогіки (казки, прислів'я та приказки, обряди, традиції та звичаї, ігри, народні ремесла і промисли) [7].

Висновки і пропозиції. Проблема виховання загальнолюдських цінностей у студентів закладів вищої освіти є досить актуальною, адже під час отримання певної професії, заклади освіти більшу увагу зосереджують на процесі накопичення знань майбутніми фахівцями. Однак ми переконані, що створивши відповідне ціннісне середовище, використовуючи у повсякденній роботі зі студентами неочіненне джерело народної педагогіки, усвідомлюючи важливість проблеми наявності загальнолюдських цінностей у нашої молоді, ми зуміємо впливати на стан

усвідомлення та виховання загальнолюдських цінностей в закладі вищої освіти.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З метою виховання загальнолюдських цінностей у студентів закладів вищої освіти варто сприяти тому, щоб у кожного студента були сформовані життєві цілі та цінності, спрямова-

ні на перспективне щасливе майбутнє. На нашу думку, перспективною у контексті нашої проблематики буде соціально-педагогічна програма, яка буде спрямована на розвиток особистості з її індивідуальними особливостями, здатної до самореалізації та самоідентифікації, з життєвими цілями, цінностями та професійними компетентностями.

Список літератури:

1. Амонашвили Ш.А. Основы гуманной педагогики. В 20 кн. Кн. 5. Учитель. Кн. 6. Часть 3. Педагогическая симфония. Единство цели. Москва : ООО «Издательский Дом Шалвы Амонашвили», 2013. С. 288–368, 304–356.
2. Бабаєва Л.П. Виховуємо дітей змалк. Харків : Веста: видавництво Ранок, 2008. 192 с. (Педагогічна майстерня). С. 177–184.
3. Безкоровайна О.В. З педагогікою толерантності в третє тисячоліття. *Педагогіка толерантності*. 2003. № 3. С. 4–11.
4. Волков Г.Н. Етнопедagogика : Учеб. для студ. середовищ, і вищ. пед. навч. закладів. М. : Видавничий центр «Академія», 1999. С. 156.
5. Кирьякова А. В. Развитие аксиологического потенциала личности в условиях университетского образования. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2006. № 1. Том 1: Гуманитарные науки. С. 6–14.
6. Лукьянов В.Г. Изучение проблемы ценностей в современной философии / Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагана. Матер. междунар. научн. конф. СПб. : Санкт-Петербургское философское искусство, 2001. С. 221–224.
7. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедagogіка. URL: http://www.krempedoshk.at.ua/load/dodatkovakvalifikacija_quot_simejni_vikhovatel_quot/mosijashenko_v_a_ukrajinska_etnopedagogika/13-1-0-9 (дата звернення: 02.05.2019).
8. Нікора А.О. Методична підготовка майбутнього вчителя історії до формування ціннісних орієнтацій учнів у процесі навчання етики : монографія. Миколаїв : Іліон, 2012. 216 с.
9. Никандров Н.Д. Духовные ценности и воспитание человека. *Педагогіка*. 1998. № 4. С. 3–8.
10. Побірченко Н.С. Невичерпне джерело народної мудрості. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред. М.Т. Мартинюк; ред. кол. : В.Г. Кузь, Н.С. Побірченко, О.М. Коберник. Умань : Софія, 2008. Ч. 5. С. 146–155.
11. Сахарова Т., Козимко І. Виховання людяності, гуманізму: список рекомендованої літератури. *Шкільний світ*. 2004. № 46. С. 19.
12. Современное образование. URL: <http://www.Owl.rug/content/womplus/index.shtml> (дата звернення: 02.05.2019)
13. Сухомлинська О. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=587815>. (дата звернення: 08.05.2019)
14. Українські традиції. Харків : «Фоліо», 2003. С. 45.
15. Фромм Э. Человек для себя [Пер. с англ. Л. Чернышовой]. Мн. : Коллегиум, 1992. 253 с.

References:

1. Amonashvili Sh. A. Osnovy gumannoj pedagogiki. V 20 kn. Kn. 5. Uchitel. Kn. 6. Chast 3. Pedagogicheskaya simfoniya. Edinstvo celi. Moskva : ООО «Izdatelskij Dom Shalvy Amonashvil», 2013. S. 288–368; 304–356.
2. Babayeva L.P. Vihovuyemo ditej zmalck. H. : Vesta: vidavnictvo Ranok, 2008. 192 s. (Pedagogichna majsternya). S. 177–184.
3. Bezkorovajna O.V. Z pedagogikoyu tolerantnosti v tretye tisyacholittya. *Pedagogika tolerantnosti*. 2003. № 3. S. 4–11.
4. Volkov G.N. Etnopedagogika: Ucheb. dlya stud. seredovish. i vish. ped. navch. zakladiv. M. : Vidavnichij centr «Akademiya», 1999. S. 156.
5. Kiryakova A.V. Razvitie aksiologicheskogo potenciala lichnosti v usloviyah universitetskogo obrazovaniya. *Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universiteta*. 2006. № 1. Tom 1: Gumanitarnye nauki. S. 6–14.
6. Lukyanov V.G. Izuchenie problemy cennostej v sovremennoj filosofii / Metodologiya gumanitarnogo znaniya v perspektive XXI veka. K 80-letiyu professora Moiseya Samojlovicha Kagana. Mater. mezhdunar. nauchn. konf. SPb. : Sankt-Peterburgskoe filosofskoe iskusstvo, 2001. S. 221–224.
7. Mosiyashenko V.A. Ukrayinska etnopedagogika. URL: http://www.krempedoshk.at.ua/load/dodatkovakvalifikacija_quot_simejni_vikhovatel_quot/mosijashenko_v_a_ukrajinska_etnopedagogika/13-1-0-9 (data zvernennya: 02.05.2019).
8. Nikora A.O. Metodichna pidgotovka majbutnogo vchitelya istoriyi do formuvannya cinnisnih oriyentacij uchniv u procesi navchannya etiki : monografiya. Mikolayiv : Ilion, 2012. 216 s.
9. Nikandrov N.D. Duhovnye cennosti i vospitanie cheloveka. *Pedagogika*. 1998. № 4. S. 3–8.
10. Pobirchenko N.S. Nevicherpne dzherelo narodnoyi mudrosti. Zbirnik naukovih prac Umanskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Pavla Tichini / gol. red. M.T. Martinyuk; red. kol. : V.G. Kuz, N.S. Pobirchenko, O.M. Kobernik. Uman : Sofiya, 2008. Ch. 5. S. 146–155.
11. Saharova T., Kozimko I. Vihovannya lyudyannosti, gumanizmu: spisok rekomendovanoi literaturi. *Shkilnij svit*. 2004. № 46. S. 19.
12. Sovremennoe obrazovanie. URL: <http://www.Owl.rug/content/womplus/index.shtml> (data zvernennya: 02.05.2019).
13. Suhomlinska O. Konceptualni zasadi formuvannya duhovnosti osobistosti na osnovi hristiyanskih moralnih cinnostej. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=587815> (data zvernennya: 08.05.2019).
14. Ukrayinski tradiciyi. Harkiv : «Folio», 2003. S. 45.
15. Fromm E. Chelovek dlya sebya [Per. s angl. L. Chernyshovoj]. Mn. : Kollegium, 1992. 253 s.